



SATVERSMES TIESAS KOLĒGIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV-1010. Tālrunis: 67830735, 67210274. E-pasts: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2026. gada 28. janvārī

Satversmes tiesas 1. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Irēna Kucina, tiesneši Jautrīte Briede un Juris Juriss, kolēģijas sēdē izskatījusi [..] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēja) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 233/2025),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzēja lūdz Satversmes tiesu atzīt Civillikuma 179. panta pirmo daļu (turpmāk – apstrīdētā norma) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmajam teikumam, 96., 105. un 110. pantam un attiecībā uz Pieteikuma iesniedzēju par spēkā neesošu no [datums].

2. Apstrīdētā norma nosaka: “Vecāku pienākums ir samērā ar viņu spējām un mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šis pienākums gulstas uz tēvu un māti līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt. Strīdus par uzturlīdzekļiem bērnam izšķir tiesa.”

3. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmo daļu konstitucionālo sūdzību var iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka tai Satversmē ietvertās pamattiesības aizskar tiesību norma, kas neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai. Savukārt šā panta sestās daļas 1. punkts prasa minēto uzskatu pamatot.

Pieteikuma iesniedzējas pilngadīgā meita cēla prasību tiesā pret Pieteikuma iesniedzēju par uzturlīdzekļu piedziņu. Pirmās instances tiesa un apelācijas instances tiesa, pamatojoties arī uz apstrīdēto normu, prasību apmierināja un piedzina no Pieteikuma iesniedzējas viņas meitas labā uzturlīdzekļus 100 *euro* ik mēnesi no [datums]. Senāts rīcības sēdē atteicās ierosināt kasācijas tiesvedību.

3.1. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma nepamatoti uzliek pienākumu viņai maksāt uzturlīdzekļus pilngadīgajai meitai un atņemt viņai daļu īpašuma. Tādējādi apstrīdētā norma aizskarot Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 105. pantā ietvertās tiesības uz īpašumu. Tāpat apstrīdētā norma paredzot nevienlīdzīgu attieksmi pret Pieteikuma iesniedzēju salīdzinājumā ar tādiem vecākiem, kuru bērni pēc pilngadības sasniegšanas nav izvēlējušies turpināt izglītības iegūšanu un ir darbspējīgi. Tādējādi apstrīdētā norma neatbilstot arī Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

3.2. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma uzliek viņai pienākumu pelnīt vairāk un tas liedz viņai attīstīt savu personību, dibināt un attīstīt attiecības ar citām personām, arī viņas pilngadīgo meitu, pēc saviem ieskatiem. Tādējādi apstrīdētā norma aizskarot Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 96. pantā ietvertās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un 110. pantā ietvertās tiesības uz ģimenes aizsardzību.

Atbilstoši Satversmes tiesas likumam personas pamattiesību aizskārums ir konstatējams, ja tieši apstrīdētā norma aizskar personai Satversmē noteiktās pamattiesības (*sk. Satversmes tiesas 2016. gada 23. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2016-02-01 5. punktu*). Turklāt jāpastāv tiešai saiknei starp personas pamattiesību aizskārumu un pieteikumā apstrīdēto normu (*piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra sprieduma lietā Nr. 2009-74-01 12. punktu*). Personai jāsniedz ticams pamatojums tam, ka tiesību normas izraisītās nelabvēlīgās sekas rada tieši viņai pamattiesību aizskārumu (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 10. maija sprieduma lietā Nr. 2012-16-01 22.1. punktu*).

Apstrīdētā norma noteic vecāku pienākumu uzturēt bērnu atbilstoši viņu spējām un mantas stāvoklim līdz brīdim, kad bērns pats sevi var uzturēt. Tomēr tā pati par sevi nenosaka ne apmēru, kādā katram vecākam bērns jāuztur, ne arī kritērijus, pēc kuriem vērtējams tas, vai bērns pats var sevi apgādāt. Konkrētajā gadījumā apelācijas instances tiesa secināja, ka Pieteikuma iesniedzējas pilngadīgā meita pati sevi nevar uzturēt, un atzina, ka no Pieteikuma iesniedzējas atbilstoši viņas spējām un mantiskajam stāvoklim piedzenami uzturlīdzekļi 100 *euro* ik mēnesi. Kolēģija secina, ka Pieteikuma iesniedzēja savu iespējamo Satversmes 96. un 110. pantā ietverto pamattiesību aizskārumu saista tieši ar apelācijas

instances tiesas noteikto uzturlīdzekļu apmēru un secinājumu, ka viņa nav izmantojusi savas darbības, lai tiektos pēc iespējami labāk apmaksāta darba. Tomēr tas nevar būt par pamatu lietas ierosināšanai Satversmes tiesā, jo Satversmes tiesa nepārvērtē tiesību normu piemērošanas un interpretācijas jautājumus konkrētā lietā (*piemēram, Satversmes tiesas 2017. gada 17. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2017-01-01 11. punkts*). Pieteikumā nav pamatots tas, ka tieši apstrīdētā norma, nevis tās piemērošana konkrētajā situācijā, paredzētu Pieteikuma iesniedzējas pienākumu gūt papildu ienākumus un tādējādi ietekmētu viņas iespējas veidot attiecības ar citām personām pēc saviem ieskatiem. Tādējādi no pieteikuma nav gūstams apstiprinājums tam, ka apstrīdētā norma rada Pieteikuma iesniedzējai Satversmes 96. un 110. pantā ietverto pamattiesību aizskārumu.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 96. un 110. pantam neatbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta pirmajā daļā un sestās daļas 1. punktā noteiktajām prasībām.

4. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 19.² panta otro daļu pieteikumu var iesniegt tikai tad, ja ir izmantotas visas iespējas aizstāvēt savas aizskartās tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu nav.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzēja ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Proti, pirmās instances tiesas spriedums pārsūdzēts apelācijas instances tiesā, savukārt tās spriedums pārsūdzēts kasācijas instances tiesā. Ar Senāta rīcības sēdes lēmumu pēc Pieteikuma iesniedzējas kasācijas sūdzības atteikts ierosināt kasācijas tiesvedību. Minētais lēmums nav pārsūdzams.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas pirmais teikums nosaka: “Konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no [datums], kad stājās spēkā Senāta lēmums par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību. Pieteikums Satversmes tiesā iesniegts 2025. gada 29. decembrī. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtās daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums, proti, jāpamato apstrīdētās normas neatbilstība katrai prasījumā Satversmes tiesai norādītajai augstāka juridiskā spēka tiesību normai. Turklāt atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta sestajai daļai kolēģija var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

5.1. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 105. pantā ietvertajām tiesībām uz īpašumu, jo pienākums maksāt uzturlīdzekļus pilngadīgam bērnam nepamatoti atņem daļu viņas īpašuma.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka īpašuma tiesības var tikt ierobežotas, ja šis ierobežojums ir noteikts saskaņā ar likumu, tam ir leģitīms mērķis un tas ir samērīgs (*piemēram, Satversmes tiesas 2021. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2020-59-01 17. punkts*). Savukārt, noskaidrojot, vai ierobežojums ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi, Satversmes tiesa pārbauda: 1) vai izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai jeb vai ar izraudzīto līdzekli var sasniegt leģitīmo mērķi; 2) vai šāda rīcība ir nepieciešama jeb vai leģitīmo mērķi nevar sasniegt ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem; 3) vai ierobežojums ir atbilstošs jeb vai labums, ko iegūst sabiedrība, ir lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 15. janvāra sprieduma lietā Nr. 2020-21-01 13. punktu*).

Pieteikuma iesniedzēja norāda, ka apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums nav noteikts ar likumu, jo apstrīdētā norma nav pietiekami skaidra. Proti, visas interpretācijas metodes norādot uz to, ka apstrīdētajā normā lietotais jēdziens “bērns” ir attiecināms vienīgi uz nepilngadīgu personu, un pazīme “spēj sevi apgādāt” norāda uz nepilngadīgas personas brieduma pakāpi un faktiski piemītošajām darba spējām. Tomēr Senāta judikatūrā jēdziens “bērns” konsekventi tiek attiecināts arī uz pilngadīgu personu, bet pazīme “spēj sevi apgādāt” interpretēta kā formāli apstākļi – izglītības turpināšana līdz 24 gadu vecumam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tiesību normas skaidrība un paredzamība ir vērtējama, pamatojoties uz šīs normas interpretāciju. Proti, tiesību norma ir atzīstama par neskaidru tad, ja ar interpretācijas metožu palīdzību nav iespējams noskaidrot tās patieso jēgu (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-11 15.2. punktu un 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 13.1. punktu*).

Pieteikumā nav sniegti juridiski argumenti tam, ka ar interpretācijas metožu palīdzību nav iespējams noskaidrot apstrīdētās normas patieso jēgu. Gluži pretēji –

Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka ar interpretācijas metožu palīdzību ir iespējams nonākt pie normas patiesās jēgas, tomēr nepiekrīt Senāta sniegtajai apstrīdētās normas interpretācijai. Taču Pieteikuma iesniedzējas viedoklis par atšķirīgu apstrīdētās normas interpretāciju pats par sevi nepamato apstrīdētās normas neskaidrību.

Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētajā normā ietvertā pamattiesību ierobežojuma leģitīmais mērķis nevar būt citu cilvēku tiesību aizsardzība, jo personām, kas sasniegušas pilngadību, nepiemīt nekādas īpašas aizsargājamās tiesības, kādas piemīt nepilngadīgiem bērniem saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likumu. Pieteikuma iesniedzēja paudusi vispārīgu viedokli, ka jebkurš pilngadīgs bērns ir darbaspējīgs un pats var sevi apgādāt, izņemot vienīgi gadījumus, kad bērnam noteikta invaliditāte. Tomēr pieteikumā nav ietverti juridiski argumenti par to, kādēļ citos gadījumos nebūtu pamata atzīt, ka bērns pēc pilngadības sasniegšanas nevar pats sevi apgādāt, tostarp, ja bērns līdz 24 gadu vecumam turpina iegūt izglītību. Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka tiesības uz izglītību ir ikvienam piemītošas pamattiesības. Ikvienam Latvijas iedzīvotājam jābūt iespējai attīstīt savu garīgo un fizisko potenciālu, lai veidotos par patstāvīgu un attīstītu personību, demokrātiskas Latvijas valsts un sabiedrības locekli. Tās ir gan katra izglītojamā, gan visas sabiedrības intereses (*sal. Satversmes tiesas 2024. gada 12. jūlija sprieduma lietā Nr. 2023-15-01 14.3. punkts*). Pieteikumā nav apsvērts tas, kādēļ apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums nevarētu kalpot citu personu – pilngadīgu bērnu, kas paši sevi nevar apgādāt, jo turpina iegūt izglītību – tiesību aizsardzībai.

Pieteikuma iesniedzēja nav sniegusi Satversmes tiesas judikatūrai atbilstošu juridisko pamatojumu tam, kāpēc apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums būtu atzīstams par nesamērīgu. Proti, pieteikumā nav sniegts vērtējums tam, vai konkrētais pamattiesību ierobežojums ir piemērots pieteikumā norādītā leģitīmā mērķa – sabiedrības labklājības aizsardzība – sasniegšanai un vai leģitīmo mērķi nav iespējams sasniegt ar citiem, saudzējošākiem līdzekļiem. Pieteikuma iesniedzēja paudusi viedokli, ka labums, ko gūst sabiedrība, nav lielāks par viņai nodarīto kaitējumu, jo uzturlīdzekļu maksāšanas pienākums pilngadīgam bērnam vairāku gadu garumā radot viņai smagu finansiālu slogu. Tomēr kolēģija jau iepriekš konstatēja, ka apstrīdētā norma pati par sevi nenosaka uzturlīdzekļu apmēru, to konkrētajā gadījumā noteikusi tiesa, ņemot vērā Pieteikuma iesniedzējas spējas un mantas stāvokli. Tādējādi Pieteikuma iesniedzēja nav pamatojusi, kādēļ šis regulējums nesamērīgi ierobežo viņas pamattiesības.

Līdz ar to pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 105. pantam ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

5.2. Pieteikuma iesniedzēja uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst arī Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam.

Pārbaudot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, Satversmes tiesa noskaidro: 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos; 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām; 3) vai šāda attieksme ir noteikta ar pienācīgā kārtībā pieņemtu tiesību normu; 4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips (*piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 2. novembra sprieduma lietā Nr. 2020-14-01 8. punkts*). Lai noskaidrotu, vai un kuras personu grupas atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos, ir nepieciešams noteikt galveno šīs grupas vienojošo pazīmi (*sk. Satversmes tiesas 2015. gada 23. novembra sprieduma lietā Nr. 2015-10-01 17. punktu*). Turklāt Satversmes tiesai ir jāvērtē arī tas, vai nepastāv kādi būtiski apsvērumi, kas norāda, ka šādas personu grupas neatrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos (*sk. Satversmes tiesas 2013. gada 9. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2012-14-03 17.2. punktu*).

Pieteikumā norādīts, ka vienādos un salīdzināmos apstākļos atrodas vecāki, kuru pilngadīgais bērns ir izvēlējis turpināt izglītības iegūšanu, un vecāki, kuru pilngadīgais bērns neizvēlas turpināt izglītības iegūšanu. Abas grupas atšķirot vienīgi pilngadību sasniegušā bērna izvēle turpināt vai neturpināt iegūt izglītību. Tomēr pieteikumā nav sniegti juridiski apsvērumi tam, kādēļ tieši minētā atšķirība nebūtu uzskatāma par būtisku apsvērumu, kas objektīvi liedz salīdzināt pieteikumā norādītās personu grupas, tostarp ņemot vērā to, ka bērniem, kuri izvēlas turpināt iegūt izglītību, var būtu ierobežotas spējas pašiem pelnīt sev iztiku un sevi apgādāt. Tādējādi pieteikumā nav sniegts Satversmes tiesas judikatūrai atbilstošs juridiskais pamatojums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

Līdz ar to pieteikums par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam neatbilst Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktā noteiktajām prasībām.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta piektās daļas 3. punktu un sesto daļu, Satversmes tiesas 1. kolēģija

nolēma:

atteikties ierosināt lietu pēc [..] pieteikuma (pieteikums Nr. 233/2025).

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

Irēna Kucina